

6 šolskih let samo 4. V dvorazrednih šolah naj bi pa odpalo zopet v drugem oddelku I. razreda 3. šolsko leto, in v prvem oddelku II. razreda 5.; v drugem oddelku pa 6.; mestu 6. leta naj bi bilo pa 5. leto, kjer bi prepustile šolske razmere. Tudi po 3- in 4-razrednih šolah po kmetih bi se moral učni načrt in šolska leta tako skrajšati, da bi zadostovale v prvi vrsti kmetiskim potrebam. (Takih šol sicer po kmetih ni mnogo, a kjer so, veljajo te opombe; a vsega premisleka vredno je, kar g. pisatelj govori o pre-naredbi učnega reda; želeli bi le, da bi se na merodajnih krogih oziralo na te tehtne besede; g. pisatelj pravi namreč, da bi se učni red za jednorazredne in dvorazredne ljudske šole na deželi moral za vsako šolo posebej sestaviti in učno tvarino po raz-merah teh šol urediti. Sploh bi se pa morala ločiti ljudska šola na kmetih [naj bode uže jedno ali večrazredna] od ljudske šole v mestih. Prva naj bi pripravljala otroke za kmete, druga pa za srednje šole — pa menda tudi za meščanski stan i. dr.) Ome-njenim besedam bi dostavil le to-le: Ako bi bil po jedno- in dvorazrednih šolah postavno vpeljan poludnevni pouk (faktično je skoraj po takih šolah povsod, ker sicer ni mogoče izhajati zaradi šolskih prostorov in števila otrok), potem tudi ni treba postavno vpeljati oddelkov po šolah; po potrebah naj jih vpelje učitelj sam, a ne da bi ga postava v to silila; sploh ni mogoče učnega reda do pičice sestaviti, a če se uže sestavi, ni mogoče ga točno izvršiti; učitelju se mora prostost dati, da si tvarino po okoliščinah svoje šole uredi. Previden nadzornik naj mu pa pri tem po svoji moči pomaga. Tiste podrobno izdelane učne rede je lepo brati na papirji, dejansko pa veljá le to, kar se otroci zares nau-čé. Odkar se je začelo po šolah mnogo pisariti in izkazovati, pa zginja svoboda, a le duh je, ki oživlja, črka pa morí. — Ker so pa nasvéti po ceni, in papir potrpežljiv, naj tudi konečno pristavim nekaj iz svoje glave, dasiravno uže naprej vem, da mnogim ne bode dopadalo. — V novejših časih umeščajo učiteljice po deželi, po dvo- ali večrazrednih obojespolnih šolah, kjer jim navadno odkažeje prvi razred, češ tukaj se ubijaj s trdimi buticami, za više razrede tako nisi sposobna. Tù moramo najprej vprašati, ali je res deklina, mestno izrejena, pri izreji kmetiskih dečkov na svojem pravem mestu, drugič pa, ali v istini ni za drugo sposobna, nego za to, da na prvo roko obdeluje trdoglave bučmane. — Kako pa tukaj pomagati? Prav lahko. — Otroci naj bi se po spolu delili, deklice bi poučevala učiteljica, a dečke učitelj; pri taki razdelitvi bi bilo sicer treba več oddelkov, mogoče tudi, da bi v nekaterih strokah otroci manj vedeli, ali kaj pa vzgoja! ali ta ni nič vredna? in učiteljica, ki si vestno prizadeva v svojem poklici, koliko bi lahko storila za vzgojo ženske mladine, koliko za poučevanje v ročnih delih, ko sicer svoje najboljšé moči trati na polji, katero njeni individualnosti manj pristuje.

Napis tem vrsticam je „pelin in svedrec“, to je dvoje grenkih a zdravilnih cvetic. Taki so tudi nasvéti, ki merijo na zboljšanje šolstva, zoperni slišati takim, ki niso vajeni drugega slišati, nego hvalo novi šolski ustrojbi; a hvalimo to, kar je hvale vredno, ka-žimo pomankljivosti tam, kjer so faktično, in nič ne pomaga zakrivati jih; šolska postava namerava ljudem preskrbeti učilnic; osnovajmo jih tako, da bodo ljudstvu pristopne; uredimo jih tako, da ne bode vse gladko in lepo le na papirji in po statističnih datah, ampak v ljudski učilnici; prvo, kar je najbolj potrebno, so verske šole, to je *alpha et omega* vsega šolskega napredka.

M.

Držimo se trdno svojih težko pridobljenih postavnih pravic!

Koliko govorov, prošenj, potov, besedovanj po zborih, društvih in časnikih smo imeli učitelji, da smo prišli do peščice postavnih pravic, s katerimi smo postali kolikor tóliko samostojni v mnogobrojni družbi državljanski! Da bi se k pridobljenim pravicam priborili

še drugih, katere bi dali našemu velevažnemu stánu še večjo in to potrebno veljavo, tega se baš zdaj ni nadejati. Zato pa je vsakemu poedinemu učitelju in skupnemu učiteljstvu dolžnost nasproti samemu sebi in nasproti vsemu stanu, da varuje in zagovarja pridobljene postavne pravice, katere so pa dvojne: duševne in materijelne.

K duševnim pravicam smemo prištevati naš velevažen državljanski posel, pri katerem nas nihče motiti ne sme, razen postavljene strokovnjaške šolske oblasti, osobito strokovnjaka, c. kr. okrajni in deželni šolski nadzornik. Važna pravica je merodajen učiteljev glas v krajnem in okrajnem (tudi v deželnem) šolskem svétu; važna je njegova beseda v domačem, okrajnem in deželnem učiteljskem zboru (lani pa Kranjci nismo imeli deželne učiteljske konference), in zelo imenitna je cela vrsta postavnih določeb in raznih ukazov, s katerimi se brani šola in učeča se mladina in s tem posredno tudi učiteljski stan. Vse te določbe naj nam bodo tako drage in imenitne, kakor dragoceni biseri.

Ne manj pa se je nam držati pridobljenih pravic v materijelnem obziru; kajti kakor je gmotno blagostanje národov podloga duševnemu razvitku, tako je tudi učiteljevo blagostanje prvi pogoj njegovi duševni čvrtosti. Da je mnogo učiteljev dan danes še silno na slabem, kar se tiče tega, da bi bili dobro podkovani, če tudi ne z zlatom in srebrom, pa vsaj z bakrom, ali da bi jim vsaj tega jako ne zmanjkavalo — krivi so nekoliko sami, nekoliko pa drugi. Ako so sami krivi, dá se torej lahko popraviti; ako pa nam drugi krivico delajo, moramo se tudi potruditi, da jih odvrnemo od tega. Naj navedem nekoliko konkretnih slučajev:

1. Ako mlad nastopni učitelj s 400 gold. plače s posobnostno preskušnjo še le po preteklih 5 letih dostane, imel bo še le po preteklih 45 letih pravico do penzije (namesto po 42 letih), utegne torej pred celo penzijo opešati, kar mu je tedaj na kvar.

2. Ako učitelj s 400 gold. plače še le po preteklih 2, 3, 4 letih, ko dostane preskušnjo sposobnosti, definitivnost doseže, dobí za 2, 3, 4 leta starostno doklado kasneje, kar znaša $2 \times, 3 \times, 4 \times 40 = 80, 120, 160$ gold. Njegova penzija se bo pa vsled tega tudi zmanjšala za 40 gold. Na škodi pa je vsega skupaj, ako bode samo 28, 27, 26 let definitivno služil, 560, 480, ali 1120 gold., ker je namreč vsled zakasnjena definitivnosti prvo kvinkvenijo za 2, 3 ali 4 leta kasneje dobil, in ker je opešal na stare dni, da ne more dalje služiti, da bi mu bilo vseh 30 let za uživanje kvinkvenij vračunjenih, kar se tudi takrat gotovo pripeti, ako je učitelj kacih 5 — 10 let začasno služil.

Učitelj je radi tega svoji osebi, svoji rodovini in nekako tudi vsemu stanu dolžan, da skrbi zgodaj za svojo stalnost in za dosego petletnic, kakor mu jih postava določuje. Do stalnosti ima pravico, kakor hitro se skaže z drugim spričevalom, a do petletnic pa, ako je nepretrgoma 5 let v stalni službi in z vspehom deloval. Postava več ne zahteva v ta namen, vsaj pri teh paragrafih ni drugih dostavkov. Ako pa šolske oblasti tirjajo še izpolnovanje drugih pogojev, tedaj mora učitelj preudariti dobro, v koliko so ti pogoji v šolskih postavah in ukazih opravičeni, in ali mu je mogoče tim zahtevam vstreci, ne da bi sam sebi v kateremkóli obziru škodoval. Vsakako je doižnost vseh naprednih učiteljev, da v prvi vrsti svoje dolžnosti vestno izpolnjujejo, a v drugi vrsti pa, da se tudi za svoje pravice krepko, modro in vztrajno potezajo. Kar se včasih poedini pribori, to utegne večkrat vsemu stanu koristiti.

Večletni borivec za učiteljske pravice.

Názorni nauk v ljudskej šoli.

(Piše **Ivan Tomšič**.)

(Pod tem naslovom prinašal bode »Učit. Tovariš« načrte iz različnih strok šolske tvarine v porabo slovenskim učiteljem pri obravnavi názornega nauka v ljudskej šoli. Ti načrti ne bodo